

Сучасна ситуація в психології характеризується переходом до нової ідеології, основною ідеєю якої є унікальність та неповторність життєвого шляху кожної особистості. Щодня і щомиті кожна людина розв'язує дилему багатоваріативності її розвитку і вибір напрямку пов'язаний з неймовірною кількістю можливостей.

Завдання вищого навчального закладу як інституту соціалізації полягає не тільки у відтворенні зразків певної професійної культури, а й у плеканні фахівців певного рівня, спроможних до самоосвіти та саморозвитку. Завдання виховання у вищій школі: формування власної позиції та відношення до соціальної реальності, створення ситуації демократичного вибору на основі існуючої нормативно-ціннісної системи та формування власної системи цінностей. Набуття соціального досвіду в процесі навчання у вищій школі, особливо в період соціальної нестабільності потребує рекомендацій щодо формування правових та політичних установок та етнічної соціалізації. Студентське життя передбачає проходження етапу дорослості, що характеризується засвоєнням соціального досвіду у співставленні з минулим, з реальністю, з нормами та цінностями інших людей та груп. Саме в цьому віці життя насичується яскравою гамою емоцій, формуються високі моральні почуття, актуальним є формування умінь і навичок майбутньої професійної діяльності.

Любіна Л. А.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЖИТТЄВОЇ КРИЗИ ОСОБИСТОСТІ

Кафедра психології та філософії

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет»

Нова соціальна ситуація в нашій країні, що пов'язана з ускладненням та загостренням соціальних конфліктів, зниженням рівня соціально-економічного благополуччя та загального рівня життя, втратою звичних стереотипних цінностей та установок, викликала масове збільшення емоційної напруги, яка виявляється в зростанні рівня загальної тривожності, масовій появі таких переживань, як самотність, відчуженість, відсутність сенсу життя, невпевненість, страх за майбутнє та багато іншого. У зв'язку із цим велика кількість дослідників різних наук все частіше виявляють інтерес до питань якості життя людини, особливостей її особистісного становлення в кризових періодах її життя.

Метою нашої роботи було здійснити теоретичний аналіз проблеми життєвої кризи особистості, її ролі та значення для людини, вікових особливостей протікання криз в процесі життєвого шляху особистості, що представлена в сучасній науковій та науково-методичній літературі.

Незаперечною цінністю для нашої роботи стали дослідження життєвих криз особистості таких зарубіжних та українських вчених, як А. Робертса, М. Рудда, Е. Еріксона, Л. Ліндемана, Г. Сельє, Л. Анциферової, Л. Божович, Л. Виготського, Ф. Василюка, Т. Драгунової, Д. Ельконіна, Е. Носенко, Г. Пучкової, К. Поливанової, Т. Шевеленкової та ін. Вивчення питань особливостей виникнення, протікання та подолання життєвих труднощів та розвитку особистості в різних аспектах представлені у працях таких відомих науковців, як Б. Ананьєв, М. Аргайл, Ф. Василюк, А. Маслоу, Г. Пучкова, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Т. Титаренко, П. Фесенко. Більшість з них підтверджують значну ступінь впливу травматичних подій на подальший сценарій життя людини, її психічне та фізичне благополуччя. Вікові особливості протікання кризових періодів особистості ретельно описані в фундаментальних працях Л. Анциферової, Б. Ананьєва, Л. Божович, Б. Братуся, Л. Виготського, Т. Драгунової, Е. Еріксона, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, К. Поливанової, В. Слободчикова та ін.

Існують різні погляди щодо самої природи виникнення і перебігу життєвої кризи. Одні вчені вважають, що життєва криза виникає як емоційна реакція людини на загрозову ситуацію, коли виникають суттєві перешкоди у процесі досягнення життєво важливих цілей, котрі неможливо подолати звичним способом (Л. Ліндeman, М. Каплан). Кризи як травматичні події є «вузловими моментами життєвого шляху» особистості (С. Рубінштейн), які впливають на майбутнє життя людини та визначають її здоров'я. Криза як ситуація емоційного та розумового стресу (Г. Олпорт), яка вимагає значної зміни уявлень про світ та про себе за короткий проміжок часу, що зазвичай призводить до значних змін в структурі особистості. Відповідно особистість, яка знаходиться в кризі, не може залишатись такою як була; їй не вдається осмислити свій актуальний психотравмуючий досвід, оперуючи звичними, шаблонними категоріями або використовувати прості звичні моделі поведінки (Г. Олпорт). Криза як момент вибору з декількох можливих альтернатив (регресивного або прогресивного рішення) (В. Козлов).

На думку більшості вчених (Л. Божович, Л. Виготський, Ф. Василюк, Т. Драгунова, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, К. Поливанова, Т. Титаренко та ін.) криза може виникати навіть тих в умовах, які зовні виглядають достатньо мирними. Проте існують ситуації, які є кризовими для всіх або більшості людей: стресові події (травми, катастрофи, війни, втрата близьких та ін.); ситуації, що провокують різноманітні види кризових реакцій (гостра реакція на стрес, посттравматичний стресовий розлад, шокова травма); входження в певний віковий період (вікові кризи); входження на новий етап особистісної трансформації (екзистенціальні кризи).

В науковій та навчально-методичній літературі визначають наступні ознаки сутності природи особистісних криз: 1) криза – це, перш за все, порушення внутрішньої рівноваги (психічної, душевної, емоційної) або гомеостазу людини, яке виникає в результаті середовищних впливів; 2) будь-яка криза є вирішальним фактором в розвитку особистості; 3) криза не виникає сама по собі, вона є наслідком суб'єктивного чуттєвого сприйняття різного роду соціальних, природних і економічних впливів або ситуацій,

які порушують звичні життєві стереотипи, що створюють перешкоди, які викликають переживання або дії, коли людина не в змозі вирішити їх самостійно.

Загалом існують дві принципові позиції у розумінні критичного періоду: 1) визнання критичних періодів необхідним моментом розвитку (Л.Виготський, Д.Ельконін, Е.Еріксон); 2) визнання необхідності якісних змін у розвитку, переходу до нової системи взаємин. При цьому акцент робиться на зовнішніх, соціальних умовах, а не психологічних механізмах розвитку (О.Леонтьєв, Л.Божович).

Підсумовуючи вищезазначене можна констатувати, що в науковій психології, кризи (вікові, міжособистісних стосунків, сімейні та ін.) розглядаються як необхідна та важлива складова життя, процес індивідуалізації, соціально-психологічний процес розвитку та становлення особистості, групи, суспільства, людства в цілому як системи. Криза є завжди момент вибору з декількох можливих альтернатив, момент вибору регресивного або прогресивного рішення в подальшому розвитку. Відповідно, криза – це криза життя, критичний момент та важливий аспект життєвого шляху особистості.

Мойсей А.А., Потапова Л.Б.
АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

*Кафедра суспільних наук та українознавства
Вищій державній навчальній заклад України
„Буковинський державний медичний університет”*

Культурні процеси в Україні – це найгостріші проблеми, що постають перед українською нацією. Як прилучаючись до здобутків загальнолюдської цивілізації скористатись її могутнім творчим потенціалом, уникаючи втрат власної неповторної сутності, розчинення в потоці глобалізованої культури людства. Небезпека така цілком реальна й потребує особливих запобіжних зусиль, що мають супроводжувати процес долучення до глобального діалогу культур на всіх етапах. Початком таким можна вважати творення „сфери спільності”, що здатна забезпечити взаєморозуміння учасників діалогу, долучення їх до стандартів культури, які в межах спільного „ми”, що глобалізується, сприймаються як норма. Загроза, що виникає на цьому етапі, пов'язана з процесом глобальної інтенсифікації формування масової культури, але саме орієнтує на „вирівнювання” поля міжкультурного спілкування за єдиним стандартом. Феномен поширення зв'язків масової культури, – зрештою, закономірне явище. Небезпечною є масова культура. Сама по собі, а спроба абсолютизації її, агресія масової культури за межі сфери своєї компетенції, що сприяє лише пасивному, не критичному сприйняттю загальнолюдських стандартів і не більше.

Загрозливою є тенденція, яку переконливо засвідчує нинішній стан українського культурного життя, до абсолютизації влади масової культури. Справа в тім, що деклароване в політичній риториці прагнення до „відродження” національної культури на противагу всевладдю зразків вироджується або на безперспективну анахронізацію чи „масовізацію” української культури. З одного боку, – як зазначають дослідники, бажання створити конкурентоспроможну культурну продукцію веде до того, що наші митці, письменники, часто копіюють не найкращі зразки зарубіжних телепередач, книжок, з іншого боку прагнення зберегти національну специфіку веде до того, що цим витворам масового культурного виробництва надають українських рис, через це можна спостерігати чи то масову культуризацію української культури, чи то псевдо українізацію масової культури.

З огляду на перспективу збереження самобутньої національної культури за умов глобалізації незадовільним є ані некритичне сприйняття продуктів масової культури, так і намагання фольклоризувати культуру з тим, щоб ствердити неповторність її.

Відмовляючись як від „провінційного космополітизму” так і „провінційної анархізації” культури, Й.Юрт стверджує необхідність шукати вихід в „усвідомленні європейської культури як культури різноманітностей. Саме тому зараз для нас особливо актуалізується потреба інтенсифікувати зусилля до розвитку тих типів культурної діяльності, що спрямовані до дійсного творчого, критичного міжкультурного спілкування. З огляду на це, особливу увагу серед інших набирають ті, що зазвичай перебували на далекій периферії, – це діяльність у сфері історії. Адже розвиток саме цих типів культурної діяльності сприяє самовизначенню народу в часі та просторі, що є запорукою усвідомлення сутності власного „Я”, й того місця, яке посідає народ у світі, що глобалізується.

Характеризуючи нинішній стан історії як сфери пізнання минулого, мусимо констатувати, що здобутки попереднього етапу розвитку нашої культури в цій сфері виявляються непридатними для пошуку відповіді, адекватної потребам сьогодення. Адже на власне минуле, як і на світ, що оточує нас, ми дійшли крізь ідеологічно „тоновані скельця” виглядала вкрай збідненою, позбавленою притаманного їй багатоліття кольорів. Тому такою нагальною нині стає потреба „протерти скельця”, щоб мати можливість виробити адекватне нинішньому стану бачення власного місця в часі і просторі.

Сьогодні загострюється суперечність між наукою історією, яка претендувала на обґрунтування картини минулого згідно з канонами наукового об'єктивного пізнання, і пам'яттю, суб'єктивного за природою, що ставиться до минулого вибірково, актуалізуючи лише те, що відповідає потребам сьогоденної культури. Шлях до ствердження загальнолюдської культури, що спиралась би на засадах толерантності як вищої етичної норми, у ствердженні багатоманіття як єдиної можливої підстави культурної цілісності людства.

Процес легітимації української національної держави, становлення української політичної нації вимагає не лише апеляції до національних традицій, а і їх переформування відповідно до вимог часу, коли